

“ЛІТОПИС МОНАСТИРЯ СВЯЩЕННОМУЧЕНИКА ЙОСАФАТА СТУДІЙСЬКОГО УСТАВУ У ЛЬВОВІ” ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КНИГОЗБІРНИ “СТУДІОНУ” (1909–1940)

Маргарита Кривенко

*науковий співробітник науково-дослідного відділу історичних колекцій
відділення “Наукова бібліографія і книгознавство”
ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України*

*“Річ відома: як мертвої плоті ніхто, крім божої
благодаті, не воскресить, так не може людина
навіть суєтну сьогосвітню славу вияснити й
описати без літописних свідчень”
(Величко С. Сказаніє о войнь козацкой з поляками.—
Київ, 1926.— С. 2).*

Наукова реконструкція історичних бібліотек, яка передбачає вивчення історії та встановлення складу і змісту їхніх фондів, значною мірою залежить від повноти джерельної бази.

Досліджувана нами книгозбірня “Студіону” у Львові — фундація митрополита Андрея Шептицького, у друкованих джерелах згадується побіжно, здебільшого в контексті аналізу життя і діяльності святоюрського владики¹, зокрема його меценатства, та історії чернецтва Студійського уставу². Зібрані про неї відомості, зафіксовані у спогадах

© Кривенко М., 2008

¹ *Шептицький Климентій, о.* Митрополит Андрей і обновлення східної чернечої традиції // Богословія.— 1926.— Т. IV, кн. 1/2.— С. 154; *Пелех В., о.* Мій святий працедавець [Митрополит Андрей Шептицький] // Альманах Українського Народного Союзу.— Джерзі Ситі; Нью Йорк, 1989.— Р. 79.— С. 100; *Сурмач О.* Шептицький А. — меценат української освіти // Історія релігій в Україні: Тези повідомлень Міжнар. V круглого столу, Львів, 3-5 трав. 1995 р.— Київ; Львів, 1995.— Ч. 5.— С. 457; *Магера О.* Митрополит А. Шептицький у спогадах Й. Гродського // Історія релігій в Україні: Тези повідомлень VI круглого столу.— Київ; Львів, 1996.— С. 131; *Ленцик В.* Слуга Божий Кир Андрей і українська культура // Слуга Божий Митрополит Андрей Шептицький: Зб. попул.-наук. доп. і ст., та ін. архів. матеріалу, скомплектований з нагоди відзначень 45-ої і 50-ої річниць смерті Митрополита Андрея Шептицького.— Філадельфія, [1996].— С. 143.

² *Б. К.* Студити // Енциклопедія українознавства.— Львів, 2000.— Т. 8.— С. 3086; Студитське Монашество у Двадцятому Столітті.— Маріно (Італія), [Б. р.].— С. 13; *Амман А. М., о.; Марко, ієромонах.* Ченці Студитського Устава.—

очевидців чи опубліковані у нечисельних працях, є однотипними і цілісної картини не подають.

Повніше висвітлення минулого цієї бібліотеки стало можливим завдяки цілеспрямованим розшукам і вивченню документів у державних архівних сховищах Львова і Києва: Центральний державний історичний архів України у Львові (далі — ЦДІА України у Львові), Держаний архів Львівської області (ДАЛО); великих наукових бібліотек: Національна бібліотека України ім. В. Вернадського (НБУВ), Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (ЛНБ); архівах інших установ, зокрема Президії НАН України та провенієнційному опрацьованню розпорошеного бібліотечного зібрання.

На підставі віднайдених історичних джерел можна умовно виокремити основні періоди розвитку цієї бібліотеки та їх особливості. **Перший період (1909–1936)** — створення та формування фонду як приватної книгозбірні Андрея Шептицького, розміщеної в будинку львівського монастиря ченців студитів на вул. Петра Скарги, 2а (тепер — Озаркевича, 2), що зумовило обмежений до неї доступ. **Другий період (1936–1940)** — найкоротший, проте кульмінаційний і динамічний, розпочинається побудовою спеціального приміщення для бібліотеки на цій самій вулиці під № 2б; характеризується інтенсивним (але не завершеним) її розвитком як спеціальної наукової установи для вивчення духовенством і чернецтвом історії та культури християнського Сходу; спробою налагодження внутрішньої бібліотечної роботи та залучення до неї фахівців. **Третій період** — з 1940 р., після ліквідації книгозбірні як самостійної установи і приєднання її найбільшої і найціннішої частини до Львівської філії БАН УРСР (нині ЛНБ); переміщення її фонду, розпорошення в межах установи, а також в інших сховищах; втрати.

Опрацьований на сьогодні комплекс архівних матеріалів³ частково розкриває два останні періоди історії книгозбірні і дозволяє документально реконструювати картину переміщень і розпорошень її книжково-рукописних колекцій.

Едмонтон, Альберта, 1955.— С. 21, 28; Юдин А. Леонид Федоров.— Москва: Християнская Россия, 2002.— С. 89. Мицько І. Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець XIII ст. — кінець XX ст.).— Львів: Монастир Монахів Студитського Уставу. Видавничий відділ “Свічадо”, 1998.— С. 90.— (До 100-ліття віднови Студитського чернецтва в Україні); Мануїл, єродиякон. Історія Свято-Успенської Унівської Лаври і студійського монашества.— Львів: Свічадо, 2005.— С. 78, 96.

³ Маємо на увазі, в першу чергу, справи фонду 577 опису 1 “Товариство “Студіон”, м. Львів”, що зберігаються у ЦДІА України у Львові і містять фрагменти карткового каталогу; уривок інвентарного опису; переліки книжок, придбаних для бібліотеки шляхом купівлі; акти прийому дарів від окремих осіб чи установ, списки “ревіндикованих” видань; частину документів про передачу зібрання “Студіону” до ЛНБ тощо.

Виявлення і вивчення “Літопису монастиря св. священомученика Йосафата Студійського Уставу у Львові, вул. Петра Скарги, Ч. 2а” (далі — “Літопис”) дало змогу отримати відповіді на багато інших запитань, які досі, за браком джерельного матеріалу, залишалися недостатньо висвітленими, зокрема: заснування й розвиток бібліотеки на початковому етапі; організаційна робота; імена та біографічні дані працівників і читачів; їхні запити та ін. Можемо припустити, що це єдине джерело, де фіксувалася подібна інформація. Тому на ньому зупинимося детальніше.

Структура

“Літопис” складається з двох окремих зошитів-томів⁴, які становлять дві справи різних описів фонду 684 “Протоігуменат монастирів чину св. Василя Великого, м. Львів”, написаний українською мовою і охоплює період з 1904 р. по 1945 р.

В основу I тому покладена монастирська хроніка, яка, за дорученням ігумена Студитів о. Климентія Шептицького, велася від лютого 1926 р. різними літописцями щомісячно і здебільшого щодня: почав її писати брат Іраклій (Ілія Ісайчук)⁵; продовжували, з певними перервами, зумовленими браком часу чи тимчасовою відсутністю, брат Гелазій (Григорій Семенюк)⁶ — з 2 листопада 1927 р. і брат Януарій (Яків Федюк)⁷ — з 21 листопада 1928 р. по червень 1931 р. включно.

У липні 1931 р. невстановлений автор доповнив записи хроніки (про що сам зазначив)⁸, а також на основі спогадів очевидців і доступних матеріалів написав історію монастиря від 1904 р., яка передує хроніці. Це і склало зміст I тому, що дійшов до нас на 18 аркушах машинописного варіанту з рукописними правками (очевидно, його передрукували в архіві під час упорядкування справи).

⁴ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298; Оп. 2, спр. 85.

⁵ Там само.— Арк. 6. Іраклій — вихованець Унівського монастиря.

⁶ Там само.— Арк. 7зв. Гелазій, ієромонах. У 1926 р. у стінах монастиря на вул. П. Скарги, 2а навчався малярства у художника Петра Холодного, пізніше — в іконописній школі, яка у 1927–1939 рр. діяла при “Студіоні” // Там само.— Арк. 6зв., 10зв.

⁷ Там само.— Арк. 8. Януарій, ієромонах (1895–1941). Вихованець Унівського монастиря. 30 вересня 1928 р. склав часові обіти; у 1931 р. — рукоположений у священники. У 1931–1933 рр. перебував у Львівському монастирі св. Йосафата (“Студіоні”) (у 1932–1933 рр. — його настоятель); у 1935–1936 рр. — настоятель Святоіванівської лаври на Знесенні (у Личаківському передмісті Львова). В кінці 20-х — на початку 30-х рр. вивчав бібліотечну та архівну справу в Національному музеї і Митрополичому архіві. У 1938–1939 рр. перебував в Уневі; протягом 1939–1941 рр. — парох с. Кропивна і Жуків Золочівського деканату. Влітку 1941 р. розстріляний більшовиками, які відступали.

⁸ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 16.

II том аналізованого документа — це 152 аркуші рукопису, писані різними почерками (щонайменше 6 особами), що і позначилося на стилях та повноті записів: одні — малослівні, обмежуються вказівкою про погодні умови чи скупую фіксацією фактів; інші — подають просторі і докладні описи подій і характеристики людей. Імена всіх творців цього тому невідомі, хоча шляхом графологічного дослідження їх можна встановити (це ми не ставили собі за мету). Документ доносить імена лише двох останніх з них: о. Тита (Тимотея Процюка)⁹, який вів літопис з листопада 1944 р. по березень 1945 р., та ієродиякона Севастіана (Стефана Бєня)¹⁰, що провадив записи протягом березня-квітня 1945 р.

Хронологічно продовжуючи I том, II том починається з 4 липня 1931 р. і доведений до 6 квітня 1945 р. У ньому є тривалі пропуски: від 14 березня 1934 р. по 27 липня 1936 р. та роки війни: 1940 — листопад 1944 р.

Зміст

Досліджуваний документ, перш за все, є важливим джерелом до вивчення релігійно-церковного і духовного життя краю першої половини ХХ ст., зокрема, історії чернецтва Студійського Уставу, оскільки створювався його представниками і безпосередніми свідками тих подій.

На сторінках типової монастирської хроніки подані відомості, пов'язані з історією монастиря та інституціями, які діяли при ньому; важливими подіями, що відбувалися безпосередньо в ньому або поза ним за участі його насельників (похорон митрополита Андрія Шептицького у листопаді 1944 р.¹¹; введення о. Йосифа Сліпого на митрополичий престіл; піднесення ігумена Студитів Климентія Шептицького у звання архімандрита¹²; поїздка наприкінці 1944 р. на чолі делегації до Москви для переговорів у справі Греко-католицької церкви¹³ тощо).

Найбільше місця відведено повсякденному життю студитської общини: значна увага авторів приділялася побуту; навчанню і заняттям

⁹ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 101. Процюк Тимотей, ієромонах (1909–?), родом з Волині, який вступив до Студійського чернецтва напередодні Другої світової війни. Отримав ієрейські свячення 10 жовтня 1937 р. у Львові; склав часові обіти 22 грудня 1938 р. і отримав ім'я Тит. У 1938 р. — настоятель св. Андріївського Скиту в Осмолоді (біля Підлугого). На початку 40-х р. перебував у Свято-Іванівській Лаврі на Знесінні коло Львова; у період німецької окупації — у монастирі св. Йосафата у Львові; працював бібліотекарем у книгозбірні “Студіону”. У 1949–1956 рр. засланий у м. Бєлей Читинської обл. Тоді ж перейшов на православ'я.

¹⁰ Там само.— Арк. 148. Севастіян, ієродиякон. Вихованець Унівського монастиря. 8 листопада 1937 р. прийняв схиму. У роки німецької окупації перебував в Унівському монастирі.

¹¹ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 101-101зв., 105.

¹² Там само.— Арк. 117.

¹³ Там само.— Арк. 112зв., 128, 128зв., 134зв.

(перераховані богословські і світські предмети, які вивчалися на різних курсах¹⁴, та викладачі (оо. Й. Боцян, Г. Костельник, Л. Фьодоров, З. Каленюк та ін.); відпочинку іноків (походи в кіно, на лекції, заходи, які організовували товариства “Просвіта”¹⁵ і “Відродження”¹⁶ тощо); участі у суспільному житті краю (ченці брали участь в урочистих панахидах “по українських жовнірах, які устроювало ціле громадянство міста Львова” на Личаківському цвинтарі¹⁷; “дні жалоби за Український Народ, котрий гине голодною смертю на Великій Україні під большевиками”¹⁸; “ходили на Панахиду пок[ійного] отамана С. Петлюри”¹⁹). Скрупульозно занотовувалися зміни у розпорядку дня його мешканців; вказувалися дати складання вічних обітів і отримання ієрейських свячень, вибори настоятелів; фіксувалося будь-яке переміщення отців і братів чернечої спільноти. Регулярно вносилися в “Літопис” записи про погоду, хвороби, епідемії²⁰.

“Літопис” цінний і як джерело історичних відомостей про західно-українські землі першої половини минулого століття. У ньому знайшли своє відображення перебіг українсько-польської війни та листопадові події у Львові 1918 р.²¹; записи містять відомості про вересень 1939 р. — початок Другої світової війни²²; на його сторінках зафіксовані наслідки приходу Червоної армії в Галичину²³, німецька окупація та інші події, які, безперечно, позначилися на житті “Студіону” і його бібліотеки, надали їм екзистенційного забарвлення: вплинули на піднесення і розквіт, нищення і переслідування.

З історії будинків книгозбірни²⁴

З “Літопису” дізнаємося, що завдяки ініціативі та особистому внеску митрополита Андрея Шептицького біля підніжжя Святоюрської гори на вул. Петра Скарги, 2а упродовж 1903–1904 рр. проектно-будівельною фірмою Івана Левинського, того часу однією з найбільших у Галичині, був зведений у гарному сецесійному стилі трьохповерховий будинок

¹⁴ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 3, 7; Оп. 2, спр. 85.— Арк. 128.

¹⁵ Там само.— Арк. 9зв.

¹⁶ Там само.— Арк. 90.

¹⁷ Там само.— Арк. 9зв.

¹⁸ Там само.— Арк. 52зв.

¹⁹ Там само.— Арк. 68зв.

²⁰ Там само.— Арк. 3зв.

²¹ Там само.— Арк. 4зв., 5.

²² Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 91зв.-93зв.

²³ Там само.— Арк. 92.

²⁴ Детальніше див.: *Кривенко М.* Мистецькі цінності книгозбірні “Студіону” у Львові // Пам’ятки України: Історія та культура.— 2008.— № 2.— С. 51-63.

Дяківської бурси при соборі св. Юра. Споруда, де допомагали бідній молоді, що жила у місті, отримувати фах дяків чи хороших диригентів, коштувала Митрополитові 80 тисяч австрійських корон²⁵.

На початку 1909 р. Андрей Шептицький віддав цей будинок ченцям-студитам під нову обитель — монастир свщмч. Йосафата або “Студіон”, при якому в різні часи діяли навчальні, виховні, наукові студитські інституції: “Інститут Фйодорова”²⁶ — своєрідний Богословський інститут, у якому формувалися і готувалися до священства юнаки, здебільшого з Росії²⁷; мала семінарія, т. зв. “Інститут св. Йосафата” (1919–1924) (свого часу тут вчилися два сини проф. Івана Огієнка)²⁸; бібліотека²⁹; товариство³⁰; іконописна школа³¹; архів³².

У роки Першої світової війни тут розташовувалися Українські Січові Стрільці та осідок для хворих УСС-ів³³. У ньому незадовго до смерті перебував Іван Франко³⁴. Протягом двох наступних років (з кінця 1917 по 1919) за згодою настоятеля монастиря о. Климента Шептицького тут був організований “Захист сиріт”, “яких наробила війна”³⁵.

Під час військових протистоянь 1914–1918 рр. бібліотека не функціонувала³⁶.

У будинку Дяківської бурси на третьому поверсі у великій кімнаті від вулиці була облаштована у візантійському стилі Святоіванівська каплиця, цікаві факти з історії створення якої теж подає “Літопис”. У 1911–1912 рр. на замовлення і коштом владики Андрея трое художників під керівництвом стипендіата Митрополита Михайла Бойчука здійснили її оформлення, яке

²⁵ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 1.

²⁶ Там само.— Арк. 1зв.

²⁷ *Мануїл, еродиякон*. Історія Свято-Успенської Унівської Лаври і студійського монашества.— Львів: Свічадо, 2005.— С. 57.

²⁸ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 5зв.

²⁹ Там само.— Арк. 2.

³⁰ Товариство “Студіон” було засноване митрополитом Андреем Шептицьким та ієромонахом Климентієм Шептицьким восени 1919 р. як релігійно-харитативне, до якого належали духовні особи і миряни. “Товариство мало на цілі забезпечити маєток при монастирі, бо під впливом російської революції, побоююваного ріжних реформ, які могли спричинити конфіскаату майна монастирського. А що товариства, як такі, мали більші гваранції що до посідання майна, то в данім случаю була слухна причина основання “Студіону” // ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 5зв., 14зв.; Оп. 2, спр. 85.— Арк. 56, 87.

³¹ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 7, 7зв., 13.

³² Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 100.

³³ Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 3.

³⁴ Там само.

³⁵ Там само.

³⁶ Там само.

включало виконання фрескових розписів стін та створення трьох запрестольних ікон³⁷: “Св. Йосафат”, “Ісус Христос”, “Тайна вечера”. Для студитської каплиці був закуплений у Москві іконостас, замовляти який їздив Леонід Фьодоров 7 лютого 1911 р. Іконостас був виготовлений у старовірській майстерні³⁸ в традиціях XVII–XVIII ст. за посередництвом і сприяння родини Анісії Вострякової — дружини Іларіона Свенціцького³⁹ і коштував разом з пересиланням 1.316 австрійських корон⁴⁰.

За роботу, що тривала близько року, “Бойчук ... зі своїми двома помічниками [до складу групи входив “бойчукіст” ще з паризьких часів Микола Касперович та українець з Херсона, один з провідних митців Санкт-Петербурга Євген Сагайдачний] взяв ..., крім харчу і помешкання, около 1.240 кор[он] австр[ійських]”⁴¹. Навесні 1912 р. відбулося урочисте посвячення каплиці⁴². Вона стала гордістю “Студіону”; її, як і бібліотеку, обов’язково показували гостям⁴³, і вона отримувала високу оцінку відвідувачів.

Із запису⁴⁴ літописця довідуємося, що в каплиці (правда значно пізніше і протягом короткого часу) за престолом висів ще один твір сакрального мистецтва — ікона на полотні із зображенням Ісуса Христа в терновому вінку, роботи польського художника Адама Хмельовського (чернець ім’я — Альберт), канонізованого у 1989 р. Папою Іоанном Павлом II). Ікону подарував Андрееві Шептицькому сам автор, а до каплиці її перенесли з Митрополічної палати після смерті Владики, точніше 11 листопада 1944 р.⁴⁵ Нині вона зберігається у Краківському монастирі сестер Альбертинок.

Бібліотека потребувала свого власного будинку, що добре розумів А. Шептицький. І десятки записів монастирської хроніки 1936–1937 рр.⁴⁶ зафіксували як йшло будівництво нового п’ятиповерхового будинку на вул. Петра Скарги, 26, що проектував і будував на запрошення Митрополита архітектор Олександр Пежанський⁴⁷, та участь у ньому ченців.

³⁷ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 23в.

³⁸ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 127.

³⁹ *Посацька Д.* Сторінки історії: мистецькі збірки уставу Студитів у Національному музеї у Львові (1939–1952) // Літопис Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького.— Львів, 2007.— № 5.— С. 8.

⁴⁰ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 3зв., 5, 13зв., 18зв.

⁴¹ Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 23в.

⁴² Там само.

⁴³ Там само.— Арк. 14зв.; Оп. 2, спр. 85.— Арк. 3зв., 5, 13зв., 18зв., 49.

⁴⁴ Там само.— Арк. 127.

⁴⁵ Там само.— Арк. 116зв., 127.

⁴⁶ Там само.— Арк. 51зв.-71зв.

⁴⁷ Пежанський Олександр (1892–1972) — український архітектор, маляр, фотограф. Син архітектора Григорія Пежанського (1860–1925). Детальніше див.: *Пежанський О.* Ностальгія ...: Фотоальбом: [До 100-річчя від дня народження О. Пежанського] / Упоряд. В. Пилип'юк.— Львів, 1992.— [120 с.: іл.].

Одночасно коштом митрополита Андрея за проектом О. Пежанського був збудований новий корпус шпиталю “Народної лікарни” на вул. П. Скарги, 4⁴⁸.

Перші заміри для нової будови під бібліотеку були зроблені О. Пежанським 29 липня 1936 р.⁴⁹ Освячення фундаменту ігуменом, о. Климентієм Шептицьким відбулося 7 листопада того ж року⁵⁰. Будівельні матеріали купували у фірмі “Д. Майблум” (вул. Городоцька, 37)⁵¹; а також дошки спроваджували з Перегінського⁵² — смт. в Рожнятинському районі Івано-Франківської області, лісові угіддя якого належали греко-католицькій митрополії та особисто А. Шептицькому. Будівництво велося з жовтня 1936 р. по грудень 1937 р.⁵³; в окремих роботах (покрівельних⁵⁴, слюсарних⁵⁵, столярних та ін.⁵⁶) участь брали ченці-студити Унівського та львівських монастирів.

На початку 1938 р. почалося переміщення книжок до нової будівлі⁵⁷: зі старого будинку на вул. П. Скарги, 2а⁵⁸ за участі “бібліотекаря-спеціаліста” Богдана Барвінського, з бібліотеки Святоуспенської Унівської Лаври⁵⁹, з Митрополичої палати⁶⁰.

Новий будинок повністю відповідав тогочасним технічним вимогам щодо зберігання книжок: був оснащений залізними дверима і полицями; мав добре електричне освітлення⁶¹, центральне опалення⁶², залізобетонні підлоги, перехідний балкон⁶³ та внутрішній ліфт, який з’єднував усі поверхи⁶⁴.

Ознайомлення з “Літописом” дає можливість простежити “інтервенцію” медичними закладами з квітня 1938 р.⁶⁵ будинків “Студіону”, що і вплинуло на їхню долю. Так, у жовтні 1939 р. для потреб “Народної лікарни” були забрані два поверхи будинку № 2б, де лікувалися хворі

⁴⁸ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 71зв., 86зв.

⁴⁹ Там само.— Арк. 46зв.

⁵⁰ Там само.— Арк. 53.

⁵¹ Там само.— Арк. 31; Ф. 577, оп. 1, спр. 64.

⁵² Там само.— Арк. 52зв.

⁵³ Там само.— Арк. 79зв.

⁵⁴ Там само.— Арк. 52, 52зв., 59, 68зв.

⁵⁵ Там само.— Арк. 67, 69.

⁵⁶ Там само.— Арк. 69.

⁵⁷ Там само.— Арк. 85.

⁵⁸ Там само.— Арк. 89.

⁵⁹ Там само.— Арк. 85.

⁶⁰ Там само.— Арк. 89зв.

⁶¹ Там само.— Арк. 67зв.

⁶² Там само.— Арк. 69, 72зв.

⁶³ Там само.— Арк. 67зв.

⁶⁴ ДАЛО.— Ф. 2, оп. 2, спр. 2676.

⁶⁵ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 86зв., 87.

солдати, і перший поверх будинку № 2а⁶⁶, кімнати яких були переплановані під ці потреби. Передбачалося також у будинку під № 2б розмістити відділ внутрішніх недуг для мужчин⁶⁷ і зробити перехід, який би з'єднував “Народну лічницю” зі “Студіоном”, на що митрополит Андрей Шептицький не дав дозволу⁶⁸.

З початком Другої світової війни і бомбардуванням Львова німецькими літаками будинки “Студіону” зазнали незначних пошкоджень⁶⁹.

У повоєнний період у будинку “Народної лічниці” на вулиці тоді вже Пирогова, 4 і у двох будинках “Студіону” під № 2а і 2б, які були об'єднані одним № 2, протягом 45 років функціонувала 3-я міська лікарня для радянських “відповідальних працівників”⁷⁰ та поліклініка.

Із встановленням незалежності України “Народна лічниця” відновила свою роботу. А в колишній власності Студитів і сьогодні розміщується поліклінічне відділення 3-ої міської лікарні. У другій половині ХХ ст. у будинку Дяківської бурси добудували два поверхи, і тим самим практично знищили цінну архітектурну пам'ятку українського модерну у Львові. Лише фрагменти декору фасаду нагадують про красу колишньої церковної споруди.

Формування зібрання

Після того, як у 1909 р. владику Андрей передав будинок колишньої Дяківської бурси Студитам і там був створений своєрідний навчальний заклад з підготовки ченців для здобуття ними в подальшому вищої освіти, виникла потреба у якісно підібраній освітньо-науковій бібліотеці, передусім, з християнсько-візантійської тематики.

Як нотує “Літопис”, Андрей Шептицький приділяв значну увагу поповненню книгозбірні **цілісними** бібліотеками і збірками. Передусім, закуповував особисті бібліотеки релігійних діячів, зміст яких відповідав меті створення його фундації.

Першою була придбана приватна бібліотека катехита Тернопільської гімназії **о. Василя Копитчака**⁷¹ (1838–?), перевезення якої на

⁶⁶ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 98, 99.

⁶⁷ Там само.— Арк. 94.

⁶⁸ Там само.— Арк. 97.

⁶⁹ Там само.— Арк. 92зв., 93зв.

⁷⁰ *Надрага Б.* Картини з ясних і темних днів: До 100-річчя відкриття у Львові “Народної лічниці” // Львівщина у 2003 році: Знаменні і пам'ятні дати краю: Календар.— Львів, 2003.— С. 46.

⁷¹ Копитчак Василь (1838–?) — священник, громадський діяч. У 1865 р. висвячений; у 1866–1868 рр. дияконував у м. Снятині та с. Русові на Станіславщині (нині — Івано-Франківщина); з 1869 р. по 1893 р. — вчитель греко-католицької релігії в гімназії м. Тернополя; член товариств “Народний Дім”, “Просвіта” та ін.

вул. Петра Скарги, 2а коштувало 193 австрійські корони⁷². Характер виявлених нами багатомовних видань з провенієнціями цієї бібліотеки (а це, здебільшого, навчальна і довідкова література)⁷³ вказує на їх освітню спрямованість. Вони, без сумніву, слугували богословам для поглиблення різносторонніх знань, як і підручники, якими поповнювалася книгозбірня в подальші роки⁷⁴.

Однією з перших надійшла також бібліотека знавця богословської літератури італійського ченця о. Аврелія Пальмієрі (1870–1926)⁷⁵, яку у **1909–1913 рр.** купив Митрополит за близько 4.670 корон⁷⁶. Запис “книжки від о. Пальмієрія були невідповідно щодо змісту оправлені” дає підстави припускати, що ця цінна і багата бібліотека містила велику кількість конволютів, сформованих самим власником, який старанно збирав матеріали для своєї наукової роботи. Цілком ймовірно, що бібліотека, виконуючи роль творчої лабораторії, віддзеркалювала його дослідницькі інтереси.

А залишив о. Пальмієрі після себе низку праць про значення музичного супроводу до співів під час богослужень⁷⁷, історію розколу християнської церкви й виникнення протестантизму і православ'я⁷⁸, принципи християнської моралі, подвиг Ісуса Христа⁷⁹, літургійні й теоретично-теологічні особливості східних християнських віросповідань і церков⁸⁰ та ін. Він працював над історією християнської церкви на Балканах (Словенія,

⁷² ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 2.

⁷³ Качала С. Коротка Історія Руси.— Тернопіль, 1886.— 168, [1] с.; *Liebsch G.* Syntax der wendischen Sprache.— Bautzen, 1884; Српски рјечник истумацен немачкијем и латинскијем ријечима / Скупио га и на свијет издао В. С. Карадзић.— Беч, 1852.— 862 с.; *Срећковић, Пантел. Славк.* Историја српскога народа. Кн. I: Жупанијско време (600–1159).— Београд: Краљевско-српска државна штампарија, 1884.— 468 с., 3 вкл. л. карт.; *Szujski J.* Die Polen und Ruthenen.— Wien, 1882.— 282 S.; *Wallace M.* Russia.— Leipzig, 1878.

⁷⁴ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 11зв.

⁷⁵ Пальмієрі Аврелій (1870–18.10.1926) — римо-католицький священник, дослідник європейського Сходу, знавець православної богословської літератури, переважно російської. Перебував у Львові, де зустрічався з Митрополитом Андреем Шептицьким. Автор декількох богословських книжок. У своїй останній праці “*Theologia dogmatica orthodoxa*”, що вийшла у 2-х томах (1911, 1913) і була присвячена Митрополитові Андрею, “інформував основно католицький Захід з релігійним змістом Сходу”. У 1898–1913 рр. написав понад 200 наукових розвідок, поміщених у різних журналах і енциклопедіях. Як публіцист опублікував чималу кількість інформаційних статей. Детальніше див.: *Іщак А., о. Аврелій Пальмієрі + 18.X.1926.* (Посмертна згадка) // Богословія.— 1927.— Т. 5, кн. 1.— С. 50-52.

⁷⁶ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 2.

⁷⁷ Там само.— Спр. 1723.

⁷⁸ Там само.— Спр. 1727.

⁷⁹ Там само.— Спр. 1728.

⁸⁰ Там само.— Спр. 1729.

Хорватія, Боснія)⁸¹, релігійними обрядовими відмінностями у народів Східної Галичини і Російської імперії⁸². Збирав історіографію Східної православної, в тому числі російської, церкви та матеріали про Києво-Могилянську академію⁸³. Присутні у бібліотеці о. Пальмієрі видання з дарчими написами, адресованими її власникові, засвідчують про його тісні контакти з дослідниками цих країн.

На жаль, “Літопис” не подає відомостей про кількісні характеристики вищезгаданих поступлень. Можемо лише припустити, що у той час не було інших подібних надходжень, оскільки в статті Климентія Шептицького говориться, що після влиття збірки о. Пальмієрі бібліотека “Студіону” на початку 1926 р. налічувала 10000 одиниць зберігання і мала “найбільшу поза межами Росії збірку російських передвоєнних періодичних, богословських, церковних та наукових видань”⁸⁴.

“Літопис” зафіксував зростання фондів бібліотеки у другому десятилітті її існування. У вересні 1926 р. книгозбірня збагатилася власною колекцією **д-ра Миколи Залізняка**⁸⁵. Придбання Андреем Шептицьким бібліотекою автора популярно-наукових праць, перудсім з історії України⁸⁶, свідчить про те, що студіонівська книгозбірня формувалась не лише як релігійна, а й загальнокультурна інституція.

Одночасно з цілісними приватними бібліотеками набувалися й **окремі рідкісні примірники**. Як результат, у книгозбірні “Студіону” були дбайливо зібрані колекції стародруків, рукописів, цінних видань XIX–XX ст.⁸⁷ Зокрема, на початку 1925 р. Федором Сташинським⁸⁸, секретарем Митрополита, у Вільносі здійснювалися розшуки і скуповувалися для бібліотеки вартісні книжки⁸⁹.

Бібліотека також збагачувала свій фонд шляхом **поточного комплектування** за рахунок придбання нових книжкових видань і періодики.

⁸¹ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 1724.

⁸² Там само.— Спр. 1725.

⁸³ Там само.— Спр. 1726.

⁸⁴ *Шептицький Климентій, о.* Митрополит Андрей і оновлення східної чернечої традиції // Богословія.— 1926.— Т. IV, кн. 1/2.— С. 154.

⁸⁵ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 7.

⁸⁶ Залізник-Савицький Микола (1888–1950) — громадсько-політичний діяч і публіцист; один з перших українських соціал-революціонерів. Автор перекладів, популярно-наукових праць, зокрема з історії; інформативних брошур і статей про Україну, українську революцію, спогадів “Моя участь у мирових переговорах в Берестю Литовському” (1928). Чимало публікацій, зокрема рецензії на історичні праці, з’явилися у “Записках НТШ” у 1907–1912 рр.

⁸⁷ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 16.

⁸⁸ Сташинський Федір — автор публікацій на теми історії церкви, священничого життя у періодиці (“Нива”) у 1920-х рр.

⁸⁹ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 6.

На сторінках “Літопису” маємо прями згадки про купівлю “Записок чина св. Василя Великого”⁹⁰ — неперіодичного наукового видання Василян.

Поповнювалася книгозбірня і завдяки **дарункам окремих осіб**, про що свідчать такі записи: “24 червня 1933 р. приходив від Василян о. М. Каровець сповідати..., при тій нагоді подарував до бібліотеки свій твір “Велика реформа Чина св. Василя Вел. 1882 р. ...”⁹¹; “23 червня 1930 р. ...о. Йосафат Скрутень подарував ... новий Українсько-польський словар...”⁹²; “30 листопада 1944 р. ...о. Ігумен [Климентій Шептицький] принесли до бібліотеки спомини одного жида про недавнє минуле...”⁹³; “13 грудня 1944 р. ... одержав від о. Архімандрита як полекшу до викладу обряду Часослов поправно виданий для Галичини і Вечірню і Утреню для східних земель...”⁹⁴.

“Літопис” доніс до нас інформацію про формування **депозитного фонду** книгозбірні. Відомо, що частина цінних збірок зберігалась у бібліотеці “Студіону” як **депозити** здебільшого духовних: митрополита Андрея Шептицького, Михайла Лади, Катрі Гриневичевої, Петра Хомина, Адольфа Червінського, а також архів господарчий дібр Перегінська (столові добра)⁹⁵. У записі, датованім 23 грудня 1939 р. є підтвердження про передачу священником і вчителем релігії Михайлом Ладою⁹⁶, який був духівником ченців монастиря св. Йосафата на початку 30-х років (1931–1933)⁹⁷, своєї бібліотеки на зберігання до “Студіону”⁹⁸. Варто зазначити, що завдяки “Літопису” вдалося уточнити ім’я Лади — Михайло, а не Микола, як подають інші джерела⁹⁹.

Внутрішня робота, виконавці

На початку свого формування книгозбірня “Студіону” розміщалася в кімнаті бібліотеки колишньої Дяківської бурси на третьому поверсі від городу, а також у партері і в коридорах¹⁰⁰. Пізніше, і до зведення

⁹⁰ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 6.

⁹¹ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 32.

⁹² Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 16.

⁹³ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 125зв.

⁹⁴ Там само.— Арк. 128.

⁹⁵ Національний заклад ім. Оссолінських у Вроцлаві (далі — ZNiO). Відділ рукописів.— № 17059 / П.— Арк. 30-36.

⁹⁶ Лада Михайло (2.09.1882–?) — священник, учитель релігії. Був греко-католицьким парохом в с. Тулуків Долинського р-ну на Станіславщині; в 20-х рр. працював катехитом у чоловічій школі ім. Кордецького у Львові; член товариств: Прихильників освіти, Просвіти, Рідної Школи, Св. Петра, Будучність-Бесіда та ін. Автор численних статей і публікацій з історії церкви, священничого життя, канонічного права у періодиці 1910–1930-х років (“Нива”, “Богословія”).

⁹⁷ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 9зв., 33.

⁹⁸ Там само.— Арк. 100.

⁹⁹ ZNiO. Відділ рукописів.— № 17059 / П.— Арк. 31.

¹⁰⁰ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 2.

для неї у 1936–1937 рр. окремого будинку, вона займала три кімнати¹⁰¹. У 1940 р., на час ліквідації і переміщення до Львівської філії БАН УРСР, її фонди ще залишалися в одній з кімнат і коридорі¹⁰².

Користуватися бібліотекою дозволялося лише в читальні (робітні)¹⁰³, хоча “Літопис” зареєстрував окремі випадки, коли книжки випозичалися додому¹⁰⁴.

За цим першоджерелом відомо, що в 1910-х рр. книжкові шафи й полиці для бібліотеки “Студіону” виготовляли ченці зі Згромадження Альбертинів, що мало свій осідок у Львові на вул. Золотій, 2¹⁰⁵. Полиці були не практичними, оскільки мали однакові розміри. У 1930-х рр. бібліотечне обладнання уже виготовлялося і ремонтувалося самими студитами у столярних майстернях Унівського монастиря¹⁰⁶.

У записах, датованих початком 1931 р.¹⁰⁷, відображені факти проведення реставрації пошкоджених книг, яка здійснювалася за дорученням Андрея Шептицького у “Бібльосі” — фабриці-друкарні книг і паперових виробів, що з 1931 р. була власністю Митрополита. Особливо цінні й рідкісні видання дбайливо реставрували в митрополичім архіві під керівництвом проф. Івана Шендрика¹⁰⁸. Зазначимо, що Євангеліє віленського друку 1600 р., про яке йде мова на сторінках “Літопису” і яке містить помітку, що “сю книгу ... направляв по вказівкам і при помочі п. проф. Івана Шендрика, дир[ектора] Митроп[оличого] Архіву ером[онах] Януарій, студит в травні і червні 1931 Р. Б.”, зберігається нині у відділі рідкісної книги ЛНБ (ст IV 635).

Книгозбірню обслуговували самі іноки або особи, які з певних причин опинилися в монастирі, і їм тимчасово доручалася робота в бібліотеці. У такий спосіб вони відробляли своє перебування і харчування в обителі. Так як робота з обліку, упорядкування, опрацювання книгозбору здійснювалася не фахівцями, а випадковими людьми і фрагментарно, то це не могло забезпечити їй якісного розвитку у **перший період її функціонування**: інвентарні книги не велися¹⁰⁹; картковий каталог почав опрацьовуватися лише з 1926 р.¹¹⁰ Поодинокі записи “Літопису” переконливо про це свідчать: “Бібліотекою [о. Аврелія Пальмієрія] займався

¹⁰¹ ЦДДА України у Львові.— Ф. 577, оп. 1, спр. 62.— Арк. 11.

¹⁰² ZNiO. Відділ рукописів.— № 17059/II.— Арк. 30.

¹⁰³ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 57.

¹⁰⁴ Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 15.

¹⁰⁵ Там само.— Арк. 2.

¹⁰⁶ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 12, 13, 16.

¹⁰⁷ Там само.— Арк. 14зв., 15.

¹⁰⁸ Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 16; Оп. 2, спр. 85.— Арк. 2зв.

¹⁰⁹ Там само.— Арк. 1, 15.

¹¹⁰ Там само.— Арк. 7-8.

о. Фйодоров¹¹¹. А що книжки від о. Пальмієрія були невідповідно щодо змісту оправлені, то Фйодоров їх роздирав і з того часу повстала ціла купа повідриваних окладинок. З декотрих порозриваних книжок погубилися початкові картки і взагалі багато було з тим клопоту¹¹². Із наступних записів дізнаємося: “В листопаді прийшов з Риму венедикт[инський] монах Людвик Жілле (француз). Якийсь час мешкав в митр[ополичій] палаті, а пізніше перенісся до монастиря... Одного дня [в липні 1925 р.] зложив бр. Людвик у св. Юрі перед о. Митрополитом часові обіти і дістав при тім монаше ім'я Лев... Бібліотекою заряджував тепер [1925 р.] о. Лев”¹¹³. Запис від 14 листопада 1928 р. повідомляє, що “бр. Януарій”¹¹⁴ перебрав бібліотеку від Ю. Ковалевського¹¹⁵, який від 2-ох літ писав карточки до рухомого катальогу”¹¹⁶. А з запису, датованого 15 грудня 1931 р., довідуємося, що “Антін Слюсарчук [бувший] поручник Армії УНР ... зачав від нині працювати в бібліотеці (писав олійними фарбами на хребтах книжок заголовки)”¹¹⁷.

Ознайомлення з “Літописом” дало цікаву і потрібну інформацію щодо здобуття ченцями спеціальної освіти. Розуміючи велике значення спеціальної освіти і навиків для успішної фахової роботи, А. Шептицький активно сприяв навчанню ченців не лише богослов'ю, а й бібліотечній та архівній справі. “Літопис” вказує на те, що у 1928–1929 рр. студії з бібліотечної роботи координував Національний музей¹¹⁸, а практичні навики з архівної — здобувалися у 1930–1931 рр. в Архіві самого Митрополита¹¹⁹ під керівництвом І. Шендрика.

З перенесенням бібліотеки до збудованого для неї приміщення розпочалося налагодження внутрішньої бібліотечної роботи та залучення

¹¹¹ Фьодоров Леонід (у чернецтві — Леонтій) (1879–1935) — священник, екзарх греко-католицької церкви в Росії.

¹¹² ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 2.

¹¹³ Там само.— Арк. 6. Лев, ієромонах (у світі — отець Людовік Жіллі), особистий секретар митрополита Андрея. У 20-х роках — намісник монастиря св. Йосафата у Львові. У травні 1927 р. виїхав до Франції і перейшов на православ'я. “У майбутньому через певні обставини опинився у юрисдикції Константинопольського Патріархату, де став відомим духовним письменником під псевдонімом “Монах Східної Церкви”. У 1920-х рр. публікував статті на тему історії церкви в часописі “Богословія”.

¹¹⁴ Див. примітку № 7.

¹¹⁵ Ковалевський Йосиф Юрій — російський емігрант, колишній учитель гімназії, який певний час перебував у латинських монахах Мар'янів. Прибув у лютому 1925 р. до Львівського “Студіону”, де проходив новіціат; після кількомісячної проби покинув монастир.

¹¹⁶ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 7-8.

¹¹⁷ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 10.

¹¹⁸ Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 8, 9.

¹¹⁹ Там само.— Арк. 16; Оп. 2, спр. 85.— Арк. 7зв.

оплачуваних фахівців із світських осіб. Серед них, перш за все, варто назвати талановитого математика, популяризатора і вдумливого дослідника історії України, досвідченого книгознавця, бібліографа, архіваріуса проф. Івана Шендрика, на якого Андрей Шептицький поклав обов'язки розшуків і придбання документів до архіву Митрополита й цінних видань до бібліотеки “Студіону”.

До формування збірки “Студіону” владикою Андреем був залучений також історик, архівіст, бібліотекар Богдан Барвінський, який упорядковував у 1938–1939 рр. бібліотеку Митрополита і відбирав для “Студіону” книжки, передані в кількості 2-3 тис. одиниць як депозит.

Однак, згідно з волею Фундатора книгозбірні, “...студитам мусліо би бути запевнене удержання дому, виховування і удержання людей, потрібних до ведення бібліотеки і архіву...”¹²⁰. Тому ченці продовжували обслуговувати бібліотеку до кінця її самостійного існування. Зазначимо, що *de jure* вона була ліквідована у 1940 р., однак *de facto* припинила свою діяльність у 1946 р. після того, як т. зв. Львівський собор заборонив діяльність усієї української Греко-католицької церкви.

Нині, за “Літописом”, відомі імена окремих ченців, які були залучені в різні часи до роботи в бібліотеці для загальної її підтримки. З цією науковою установою пов'язана діяльність ігумена Студитів, ієромонаха Климентія Шептицького, під управою якого перебувала бібліотека “Студіону” з 1926 р.¹²¹ як ігумена Святоуспенської Унівської Лаври з відповідальністю за всі дочірні монастирі та студійські інституції. Саме йому завдячуємо створенням правил користування бібліотекою “Студіону” у 1937 р.¹²²; поряд з Митрополитом він давав дозволи працювати з її книгами¹²³.

Приєднання західноукраїнських областей до СРСР “ознаменувалося” реорганізацією існуючої бібліотечної системи і розформуванням їх фондів. Книгозбірню “Студіону” планувалося передати у відання НТШ, про що занотував літописець Святоюсафатівської обителі: “1 жовтня 1939 р. був мітинг-віче бібліотекарів НТШ. Я був яко бібліотекар Студіону...”¹²⁴.

Після приходу радянської влади на західні землі України і пізніше, в період радянсько-німецької війни, в монастирі залишилася частина ченців, які “по-світськи” трудилися в лічниці, в малярській школі, в бібліотеці¹²⁵ і отримували за свою роботу платню. Так, у грудні 1939 р.

¹²⁰ Митрополит Андрей Шептицький: Документи і матеріали: 1941–1944 / Упоряд. Ж. Ковба. — Київ, 2003. — С. 123.

¹²¹ ЦДІА України у Львові. — Ф. 684, оп. 2, спр. 85. — Арк. 52, 123.

¹²² Там само. — Ф. 577, оп. 1, спр. 5. — Арк. 1-2.

¹²³ Там само. — Ф. 684, оп. 2, спр. 85. — Арк. 57.

¹²⁴ Там само. — Арк. 96зв.

¹²⁵ Там само. — Арк. 96.

“працівники бібліотечні дістали 200 рублів кожний”¹²⁶. У грудні 1944 р. “до праці в бібліотеці зголосилось аж 5-ох”¹²⁷.

У студіонівській книгозбірні трудилися також ієромонах Рафаїл (Роман Хомин)¹²⁸, який опікувався книгозбірнею у 1936–1940 рр., та ієромонах Тит (Тимотей Процюк)¹²⁹, який піклувався про збереження бібліотечного і архівного майна “Студіону” в часі війни і в повоєнний період¹³⁰.

Цінність аналізованого джерела полягає ще й у тому, що воно подало невідомі факти біографічного плану, які дозволяють доповнити й уточнити біограми людей, причетних до функціонування книгозбірні¹³¹. Насамперед, це стосується о. Рафаїла, дата і місце смерті якого досі були невідомі. З “Літопису” дізнаємося, що загинув він 25 жовтня 1944 р. поблизу м. Долина на Івано-Франківщині¹³². Запис, датований 6 листопада, містить також спогади о. Тита Процюка, які слугують важливим фактажем для біографічної характеристики “високоосвіченого та непересічного іконописця”¹³³ о. Рафаїла.

Серед світських людей, згідно з “Літописом”, з 27 лютого 1945 р. в бібліотеці “Студіону” працював “п. суддя Політила”¹³⁴.

Читачі

Книгозбірнею “Студіону”, що, передусім, призначалася для осіб з духовних кіл як вищої, так і нижчої церковної ієрархії, користувалися представники різних віросповідань, чернечих чинів і релігійних згромаджень. Ними були: православні¹³⁵, студити¹³⁶, редемпторист

¹²⁶ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 100.

¹²⁷ Там само.— Арк. 127.

¹²⁸ Хомин Роман (1907–1944), ієромонах, іконописець. Детальніше див.: Кривенко М. Рукописна збірка бібліотеки “Студіону” у Львові (1909–1940) (за фрагментом каталогу) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: Зб. наук. пр.— 2007.— Вип. 15.— С. 225–227.

¹²⁹ Див. примітку № 9.

¹³⁰ ЦДДА України у Львові.— Ф. 577, оп. 1, спр. 72.— Арк. 2.

¹³¹ Там само.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 90, 96, 105.

¹³² Там само.— Арк. 133–134зв.

¹³³ Мануїл, єродиякон. Історія Свято-Успенської Унівської Лаври і студійського монашества.— Львів: Свічадо, 2005.— С. 92.

¹³⁴ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 141. Ймовірно, мова йде про Полотила Якіма. Народився у 1888 р. в с. Чаниж повіту Кам’янки Струмилової, гімназію закінчив у 1910 р. у Бродах, Львівський університет у 1914 р., у 1914–1918 рр. брав участь у Першій світовій війні, у 1918–1923 рр. проходив стажування у судах Львова та Самбора, з 1932 р. працював суддею у Скалаті, а незабаром адвокатом у Грималеві // Гловацький І. Ю., Гловацький В. І. Українські адвокати Східної Галичини (кінець XVIII — 30-ті роки XX ст.).— Львів, 2004.— С. 114, [фотогр. 8 л. іл.].

¹³⁵ Там само.— Арк. 24, 32зв.

¹³⁶ Там само.— Арк. 13, 19зв.

(о. Роман Бахталовський¹³⁷), василіанин¹³⁸, францисканин¹³⁹, домініканин¹⁴⁰, капуцин¹⁴¹.

Доступ до фонду книгозбірні в перший період її існування був обмежений, тому контингент читачів відносно невеликий з достатньо визначеним колом зацікавлень і потреб.

Випозичалися першорядні церковні видання для **щоденної душпастирської діяльності**, про що свідчать такі записи від 12 квітня і 6 травня 1931 р.: "... о. Й. Туронак¹⁴² позичив Служебника і поїхав до Вільна..." та "О. Туронак віддав Служебник..."¹⁴³

Науковими інтересами керувався український католицький священник, проф. Богословської академії у Львові о. Василь Лаба¹⁴⁴, коли приходив до бібліотеки, готуючи свої відомі твори "Біблійна герменевтика" (виданий 1929 р.) та 3-томна "Патрологія" (побачила світ у 1931, 1932, 1934 рр.); а український католицький церковний діяч у Галичині та на Наддніпрянщині о. Макарій Каровець¹⁴⁵, коли працював над "Великою реформою Чина св. Василя Вел. 1882 р." (1932–1938). Шукав джерел у бібліотеці і німецький католицький священник д-р Адольф Ціглер¹⁴⁶, який писав про Флорентійський Собор 1439 р. На матеріалах бібліотеки готував свою докторську (наукову) працю у 1936 р.¹⁴⁷ о. Йосиф Сидорів. Книжками бібліотеки користувався генерал А. Пороховщиків¹⁴⁸ — дописувач до "Червоної Калини".

¹³⁷ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 20зв. Бахталовський Роман (1897–?), священник, чернець-редемпторист. Прийняв свячення у 1921 р. У 1930–1939 рр. перебував на Збоїсках (поблизу Львова), де оо. Редемптористи мали свій осідок.

¹³⁸ Там само.— Арк. 13.

¹³⁹ Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 10.

¹⁴⁰ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 57.

¹⁴¹ Там само.— Оп. 1, спр. 3298.— Арк. 13.

¹⁴² Туронак Йосиф (1902–?) — священник. У 1931 р. — рукоположений. У 1931–1935 рр. дияконував в с. Конохи поблизу Бережан на Тернопільщині; у 1935–1944 рр. — у селах Баличі, Сулятичі Жидачівського р-ну на Львівщині.

¹⁴³ ЦДІА України у Львові.— Ф. 684, оп. 1, спр. 3298.— Арк. 15.

¹⁴⁴ Там само.— Арк. 10. Лаба Василь (1887–1976) — український католицький священник, церковний діяч, катехит, дійсний член НТШ.

¹⁴⁵ Там само.— Оп. 2, спр. 85.— Арк. 13. Каровець Макарій Михайло (1873–1944) — українсько-католицький церковний діяч у Галичині і на Наддніпрянщині, василіанин, капелан Українських Січових Стрільців, письменник.

¹⁴⁶ Там само.— Арк. 33зв., 34. Ціглер Адольф — автор праць з історії церкви, священничого життя.

¹⁴⁷ Там само.— Арк. 48, 49, 50зв., 51. Сидорів Йосиф Євстахій (1906–1960) — священник, катехит. 20 листопада 1932 р. — висвячений. У 1936–1937 рр. провадив богослужіння у студитському монастирі у Львові на вул. П. Скарги, 2а. З жовтня 1937 р. — душпастир церкви Петра і Павла у Львові.

¹⁴⁸ Там само.— Арк. 32зв., 34, 34зв.

“Літопис” зафіксував читачів (крім українських священників ними були й іноземці), які випозичали книжки з **освітньою метою**. Зокрема, о. Йосиф Аляничч, який приїхав з Югославії¹⁴⁹; голландець о. Боромей Меєрвельдговен¹⁵⁰; о. Гречишкін, парох української православної парохії в Парижі, які виявили бажання перейти на візантійсько-католицький обряд і проходили в “Студіоні” студії¹⁵¹. Неодноразово бібліотеку відвідував о. Петро Табінський¹⁵² — протоіерей родом з Берестечка на Волині; ієромонахи — Рафаїл¹⁵³ та Всеволод¹⁵⁴.

З метою використання **мистецької літератури**, якою володів “Студіон” як осередок іконописного мистецтва, до книгозбірні приходили вихованці Духовної Семінарії¹⁵⁵, а також рідний брат ченця Висаріона Андрій¹⁵⁶, який готувався розмальовувати церкву.

У поодиноких записах “Літопису” представлені факти користування книгозбірнею на завершальному етапі її функціонування **світськими особами** (переважно з запитами літератури на **історичну тематику**), які отримували спеціальний дозвіл фундатора А. Шептицького на доступ до бібліотечного зібрання та винос книжок за межі бібліотеки.

Зокрема, літописець з властивою йому спостережливостю зазначив, що 10 листопада 1939 р. “... відвідали нашу бібліотеку товариш письменник, що шукає джерел історичних до писання історії Західної України зі своєю товаришкою — секретаркою... Взяли від нас до 9 книжок ...”. 15 листопада того ж року “... прийшли Ровенський¹⁵⁷ і Пасечная”, для своєї праці потребували “Літопис” Самійла Величка та п’ятитомну “Історію Малоросії” Миколи Маркевича¹⁵⁸.

¹⁴⁹ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 10.

¹⁵⁰ Там само.— Арк. 13.

¹⁵¹ Там само.— Арк. 24зв.

¹⁵² Там само.— Арк. 24, 54зв. Табінський Петро (1888–1950) — церковно-освітній діяч. Після війни ув’язнений і вивезений до Сибіру, де й помер. Автор статей на церковні теми.

¹⁵³ Там само.— Арк. 13.

¹⁵⁴ Там само.— Арк. 50. Всеволод, ієромонах (у світі — о. Василій Лещинин) (?–1976). Вихованець Унівського монастиря. 7 квітня 1938 р. зложив схиму, прийняв ім’я Всеволод. У 1941–1943 рр. — парох с. Печенія на Львівщині. У 1943 р. — капелан у формуванні СС “Галичина”.

¹⁵⁵ Там само.— Арк. 24.

¹⁵⁶ Там само.— Арк. 34зв.

¹⁵⁷ Капітан Ровінський забезпечував Комісії з охорони пам’яток культури у 1940 р. перенесення націоналізованих радянською владою збірок, бібліотек, колекцій до місця їх концентрації // Архів Львівської галереї мистецтв.— Оп. 1, спр. 8.— Арк. 3.

¹⁵⁸ ЦДДА України у Львові.— Ф. 684, оп. 2, спр. 85.— Арк. 99.

Отже, маючи до диспозиції цю монастирську хроніку, довідуємося не лише про те, ким, але і як використовувалася наявна в ній література.

Висновок

З відстані історичного часу потрібно віддати належне Климентію Шептицькому, який розумів потребу у веденні “Літопису” і передбачив його значення для прийдешніх поколінь. Бо, незважаючи на те, що книгозбірня “Студіону” отримала у цьому документі лише фрагментарне відображення, він залишається незамінним джерелом до вивчення її історії.

“ЛІТОПИС МОНАСТІРЯ СВЯЩЕННОМУЧЕНИКА ЙОСАФАТА СТУДІЙСЬКОГО УСТАВУ У ЛЬВОВІ” ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КНИГОЗБІРНИ “СТУДІОНУ” (1909–1940)

Маргарита Кривенко

*науковий співробітник науково-дослідного відділу історичних колекцій
відділення “Наукова бібліографія і книгознавство”
ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України*

Уперше на основі “Літопису монастиря св. Йосафата Студійського уставу у Львові” висвітлено причини та обставини, які спонукали Андрея Шептицького заснувати бібліотеку “Студіону”; досліджено історію її будинків; простежено хронологічну послідовність формування зібрання; реконструйовано організацію внутрішньої роботи; з’ясовано роль та внесок окремих її працівників; встановлено ким і як використовувалася наявна в ній література.

Ключові слова: чернецтво Студійського уставу, Літопис монастиря священномученика Йосафата у Львові, книгозбірня “Студіону”, Андрей Шептицький, Климентій Шептицький.

**CHRONICLE OF ST. JOSAPHAT MONASTERY OF STUDITE ORDER IN
L'VIV AS A SOURCE TO RESEARCH HISTORY OF STUDION LIBRARY
(1909–1940)**

Marharyta Kryvenko

*Research Fellow, Research Dept. of Historical Collections,
Division of Scientific Bibliography and Bibliology,
L'viv Stefanyk Scientific Library, National Academy of Sciences of Ukraine*

For the first time the reasons and circumstances of foundation of *Studion* Library by Andrei Sheptyts'kyi are explained; history of its buildings, chronological sequence of collection formation is tracked, work organization is reconstructed; role and contribution of some employees is revealed; users of the library and their preferences are enlightened.

Keywords: Studite monks, chronicle of St. Josaphat monastery of Studite order in L'viv, *Studion* library, Andrei Sheptyts'kyi, Klymentii Sheptyts'kyi.

**“ЛІТОПИС МОНАСТІРЯ СВЯЩЕННОМУЧЕНИКА ЙОСАФАТА
СТУДІЙСЬКОГО УСТАВУ У ЛЬВОВІ” КАК ИСТОЧНИК К
ИЗУЧЕНИЮ ИСТОРИИ БИБЛИОТЕКИ “СТУДІОНУ” (1909–1940)**

Маргарита Кривенко

*научный сотрудник научно-исследовательского отдела исторических коллекций
отделения “Научная библиография и книговедение”
ЛНБ им. В. Стефаника НАН Украины*

Впервые на основе “Літопису монастиря священномученика Йосафата Студійського уставу у Львові” освещены причины и обстоятельства, побудившие Андрея Шептицкого основать библиотеку “Студіону”; исследована история её зданий; прослежена хронологическая последовательность формирования собрания; реконструирована организация внутренней работы; выяснена роль и вклад отдельных её сотрудников; установлено кем и как использовалась имеющаяся в ней литература.

Ключевые слова: монашество Студийского устава, Летопись монастиря св. Йосафата во Львове, библиотека “Студіону”, Андрей Шептицкий, Климентий Шептицкий.